

Folklórne prvky v slovenskej populárnej hudbe z obdobia rokov 1977 – 1989

Oskar Lehotský

Vplyvy slovenského folklóru sprevádzajú našu populárnu hudbu už od jej vzniku.¹ V období 30. – 70. rokov boli tieto prvky prítomné v piesňach stredného prúdu, ktorý sa neskôr vyvíjal v duchu dobového ideálu a naberal prvky swingového modelu z éry Tin Pan Alley. Od prvej polovice 60. rokov 20. storočia nastupuje éra big bitu, v ktorej ľudovej prvky absentovali. Objavili sa až v tvorbe folk rockovej skupiny Prúdy Pavla Hammela (od roku 1969, LP *Zvonky Zvoňte*)² a art rockových kapiel v prvej polovici 70. rokov, ako *Collegium Musicum*, *Fermáta* a pod. Máme na mysli najmä prvky dórskej a lydickéj modalita, ktorá je charakteristická práve pre tradičnú ľudovú hudbu na Slovensku. Vo väčšej miere sa folklórne prvky uplatnili až v hlavnom prúde rockovej piesne po roku 1977.

Vo vymedzenom období rokov 1977-1989 sledujeme v populárnej hudbe výskyt **nehudobných a hudobných** prvkov slovenského folklóru. Z nehudobných znakov sú to najmä vonkajšie symboly, ktoré vplývali na celkový dojem z vystúpenia skupiny a dotvárali image, predstavu poslucháča o hudobníkoch, ich spôsobe správania a vyznávania istých názorov a spoločenských hodnôt. Napríklad, členovia rockovej skupiny *Tublatanka* koncertovali v kostýmoch, zostavených z niektorých častí krojov a sú v nich oblečení aj na fotografii predného obalu ich debutovej LP platne *Tublatanka* z roku 1985.

Hudobné prvky slovenského folklóru sa v našej populárnej hudbe daného obdobia vyskytujú v rôznej forme i rozsahu. Najjednoduchším spôsobom je citácia ľudovej piesne bez zásahu do ktorejkoľvek zložky hudobnej reči s výnimkou inštrumentácie. Napríklad, v roku 1978 spievala **Marika Gombitová** spolu s vokálnou skupinou *Bezinky* pieseň *A ja taka dzivočka* s big bandovým sprievodom v televíznom programe *Takú nám hudba zahraj*³. V silvestrovskom

¹ **Kajanová, Yvetta:** *K periodizácii slovenskej populárnej hudby a jazzu*, In: Slovenská hudobná kultúra – kontinuita, či diskontinuita? (ed. Renáta Beličová), Fakulta prírodných vied Žilinskej univerzity, Katedra hudby, Žilina 2007, s. 101-122. Už v 30. rokoch 20. storočia vznikali nové slovenské verzie dobových módných tancov (podobný tanečný repertoár bol v tomto období charakteristický aj pre iné krajiny západnej Európy a Severnej Ameriky) - tango, waltz, foxtrot, z ktorých miešaním s prvkami mestského folklóru vznikali hybridné útvary na rozhraní medzi tradičnými ľudovými piesňami a novšou tanečnou tvorbou: valčíkmi, polkami, foxami. Tieto sú na etiketách SP uvádzané ako veselý fox, slovenský ľudový fox, čardášový fox, čardáš foxtrot, fox – polka.

² Supraphon 1969.

³ *Takú nám hudba zahraj* - 10. 3. 1978, STV, Bratislava 1978.

televíznom programe *Zlatá brána*⁴ z roku 1986 spievali popredné osobnosti tzv. stredného prúdu populárnej hudby⁵ v súvislom hudobno-tanečnom bloku úryvky piesní z východného Slovenska⁶ v synth-popovom aranžmáne, kde ich sprevádzala rocková kapela doplnená o elektronické bicie nástroje Simmons, syntezátory a saxofón. Úryvky piesní tu odzneli v podaní **Dušana Grúňa, Mira Grisu, Tamary Čopovej, Olgy Szabovej a Juraja Vančíka**.⁷ Obidva uvedené príklady však štýlovo zapadajú do tzv. stredného prúdu populárnych piesní, ktorý v 80. rokoch už nedominoval na našej hudobnej scéne. V tomto prúde sa neskôr rozvinul štýlový smer tzv. ethno-popu a kapely, ktorých produkcia bola do roku 1989 obmedzená len na vystupovanie pri súkromných spoločenských príležitostiach, tanečných zábavách, narodeninových oslavách, závodných večierkoch a výročných schôdzach (ROH)⁸, svadbách a pod., sa začiatkom 90. rokov uplatnili aj na našej oficiálnej scéne. Máme na mysli kapely ako *Profil*, *Senzus* a pod.

V hlavnom prúde rockovej hudby daného obdobia nachádzame využitie ľudových prvkov iba v podobe čiastočnej citácie melódie, textu, alebo náznakov v niektorých jej zložkách, najčastejšie v inštrumentácii, ktorá dotvárala celkový sound skupiny. Najvýraznejšie uplatnenie týchto prvkov je v repertoári skupiny *Elán*. Od albumu *Detektívka* z roku 1986, je na každom ich profilovom albume (vydanom až po súčasnosť) jedna pieseň so štýlovými prvkami slovenskej ľudovej hudby. Ide väčšinou o použitie typických inštrumentov, ako napríklad fujara, cimbal alebo motivického prvku z ľudovej piesne niektorého regiónu Slovenska.

Od uvedenia piesne *Tanečnice z Lúčnice* skupiny *Elán* sa inšpirácia hudobným folklórom stáva jedným zo základných štýlotvorných prvkov v pôvodnej tvorbe *Elánu* a čo je najdôležitejšie, tento stret rôznych elementov bol pozitívne prijatý poslucháčmi. V piesni *Tanečnice z Lúčnice*⁹ je hneď niekoľko hudobno-štýlových prvkov tradičnej ľudovej hudby. Prvok folklóru tu nie je len témou naratívnej texty, o ktorom spevák Jozef Ráž vykladá, keď líči epickosť príbehu (platonická láska k náhodným stopárkam, ktoré boli členkami Umeleckého súboru *Lúčnica*), sú tu aj prejavy hudobného folklóru. Nachádza sa tu medzihra, ktorá speváckym prejavom a použitím lyrického módu v rámci harmónie evokuje dojmy pri vnímaní hudobného

⁴ *Zlatá Brána* – 31. 12. 1986, STV, Košice 1986.

⁵ Termín zaužívaný v prostredí strednej Európy bol prekladom anglického pojmu *middle of the road*.

⁶ S výnimkou piesne *Oči oči*, ktorá je z Čierneho Balogu.

⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=lvzVQSG849A>.

⁸ ROH – Revolučné odborové hnutie fungovalo a organizovalo mnohé závodné oslavy ako napríklad Medzinárodný deň žien, vznik ČSSR, výročie Veľkej októbrovej revolúcie, výročie založenia podniku. Pri týchto príležitostiach hrali do tanca súbory typu „*Senzus*“.

⁹ J. Ráž/B. Filan.

Nástup postmoderny v slovenskej populárnej hudbe

Skupina Elán a Tublatanka nikdy nepracovali s ľudovými prvkami s cieľom paródie, alebo vzbudzovania nejakého ironického úškl'abku. Vždy išlo o prirodzené zakomponovanie ľudových prvkov do ich piesní tak, aby ich poslucháč prijal. S parodovaním prichádza na slovenskú scénu stredného prúdu až skupina Vidiek, hoci paródiu, ako prvok vnášali do rockovej hudby v tom čase iné skupiny (Demikát, 300HR, Maťkovia Martina Burlasa, Karpatské Chrbáty) a predznamenal tak odčlenenie sa stredného prúdu a poprocku od alternatívnej scény slovenského rocku.

Na debutovej LP platni skupiny *Vidiek (1988)* je viacero piesní obsahujúcich ľudové prvky. Najmä pieseň *Vidiečan*, kde je zo začiatku použitá citácia úryvku z trávnic *Do dvorečka, do dvora*, sa spieva dvojhlasne v takmer vernej štýlovej interpretácii ľudových umelcov a ďalšou skladbou je *Slovenský tanec*¹². Obidve piesne vychádzajú z poetiky slovenských ľudových textov. V piesni *Slovenský tanec* nachádzame v texte archaizmy z regiónov Stredného Slovenska spolu so skomoleninami anglických výrazov, ako napríklad „tance brejkovie“ – break dance.

pr. 3.: úryvok z textu piesne *Slovenský tanec*

Až raz budú v celom Svete hrať iba terchovskú muziku,
skúpim zaraz všetko hriatô pre celú terchovskú dedinku.
Husličky moje, frajerky moje!
Tance brejkovie, to sa im povie.

Skupina *Vidiek* bola jednou z najvýznamnejších kapiel, ktoré na našej oficiálnej hudobnej scéne štýlovo presadili tzv. novú vlnu a zároveň uplatnila aj prvky ethno-rocku. Tento hudobný štýl sa u nás potom vo väčšej miere rozšíril až v 90. rokoch, aj v rámci modernej vlny world music.

V rámci novej vlny rockového prúdu na našej scéne v 80. rokoch pôsobili aj ďalšie kapely ako napr. *Demikát* a *300 hrmených* (neskôr 300 HR). Tieto svojim názvom a štýlovým zameraním potvrdzujú, že ľudové prvky sa stali dôležitými pre formovanie alternatívneho rocku na Slovensku a adaptáciu novej vlny rocku (štýlu new wave) do slovenskej podoby rockovej piesne u nás. **Marián Greksa** – člen Demikátu o. i. naspieval aj pieseň *Ja som bača veľmi starý*.

¹² Autormi oboch piesní sú J. Kuric/D. Mikletič.

Všetky tieto skupiny vo svojej tvorbe využívali aj prvky satiry, recesie a irónie. Pritom satira, „recesia“, irónia sú prvky postmoderny

Mimo novej vlny sa prvky ľudovej piesne zriedkavo vyskytujú aj v repertoári rockovej hudby a taktiež aj v popu. Vašo Patejdl použil v jednom dieli niekoľkých svojich piesní inštrumentáciu dychovej hudby ako prvok recesie. V tomto ohľade najznámejšími piesňami z jeho tvorby sú *Mlád'atá*¹³ od skupiny Elán a *Po schodoch*¹⁴ od Banketu. Rocková skupina YPS taktiež využila ľudový prvok vo svojej tvorbe v rámci recesie. Z roku 1988 máme k dispozícii nahrávku piesne *Horný Višňov, dolný je*¹⁵ z roku 1988, kde je okrem textu s ľudovými motívmi využitá aj terchovská dohra a citácia melódie sláčikovou hudbou, ktorá je charakteristická pre interpretáciu terchovských piesní.

pr. 4.: úryvok z textu piesne *Horný Višňov, dolný je*

Jedna baba batoh mala,
do batohu Bony dala.
Obchodný talent mala,
všetky Bony odpredala.
Je Horný Višňov, Dolný Višňov,
nevidel som takých rifľov.
Ako táto baba mala,
do poľa ich nosievala, do poľa ich nosievala, Ech!

Doteraz sme hovorili najmä o rockovej hudbe a o prvkoch vidieckej ľudovej hudby. V období postmoderny na našej scéne začali pôsobiť aj folkové kapely. Najväčší vplyv folklóru, no tentoraz mestského, je citeľný v tvorbe skupiny *Lojzo*, ktorá vo svojom tzv. dlažbovom folku nadviazala na tradíciu jarmočných kapiel z Poľska.¹⁶

Záver

Uplatnenie prvkov ľudovej hudby v období 1977 – 1989 sa stalo významným pre prijatie populárnej hudby a rocku ako autentického hudobného prejavu slovenského poslucháča. Predstavujú dôležitý fenomén v súvislosti so sebaidentifikáciou a originalitou slovenskej populárnej hudby a slovenského rocku. Toto absorbovanie ľudových prvkov do rocku a

¹³ V. Patejdl/B. Filan.

¹⁴ V. Patejdl/D. Mikletič.

¹⁵ J. Slačka/J. Slačka.

¹⁶ *Lojzo*, In: Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, část jmenná – Československá scéna, Editio Supraphon, Praha 1990, s. 326.

populárnej hudby súčasne znamenalo asimiláciu týchto žánrov v podobe nových štýlov, ktoré už nie sú prijímané ako importovaná kultúra zvonka, ale ako svojbytná a autentická slovenská hudobná kultúra. Pritom nešlo len o vytvorenie nejakého hybridu ako to bolo v začiatkoch v 30. - 40 rokoch v podobe čardášového foxu a podobne, ale osobitých nových vykryštalizovaných typov hudby.

Bibliografia

Balák, Miroslav; Kytnar, Josef: Československý rock na gramofonových deskách – Rocková diskografie 1960-1997, Indies Records, Praha 1998

Generálny katalóg hudobní a kníh o hudbe 1971-1982, Opus, Bratislava 1982(?)

Elán a jeho cesty (CD-ROM), KDK, Košice 1998

Kajanová, Yvetta: *K periodizácii slovenskej populárnej hudby a jazzu*, In: Slovenská hudobná kultúra – kontinuita, či diskontinuita? (ed. Renáta Beličová), Fakulta prírodných vied Žilinskej univerzity, Katedra hudby, Žilina 2007, s. 101-122

Kajanová, Yvetta: *Prienik progresívnych trendov do slovenského jazzu, rocku a pop music prostredníctvom zahraničných koncertov* In: Musicologica Istropolitana IV. Slovenska hudba č. 4, Bratislava 2004, s. 560-573

Kajanová, Yvetta: *The dissemination of progressive trends in Slovak jazz, rock and pop music inspired by concerts of foreign groups*, In: Musicologica Istropolitana IV, Stimul, Bratislava 2005, s. 209-228

Kajanová, Yvetta: Tvorivosť a inovácie v muzikológii a v trhovom priestore. In: Slovenská hudba č. 3 – 4, XXXI, 2005, s. 406-412

Katalóg gramofónových nahrávok (LP platne) vážna hudba (úplný zoznam), výber z populárnej hudby a folklóru, Opus, Bratislava 1979(?)

Kol. autorov: Dejiny slovenskej hudby (ed. O. Elschek), Asco, Bratislava 1996 - **Kol.**

Kol. autorov: *Slovak popular music since the mid-seventies*, In: Slovak Popular Music and Jazz (ed. Yvetta Lábska), SMF, Bratislava

Matzner, Antonín, Poledňák, Ivan, Wasserberger, Igor a kol: Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, část věcná, Editio Supraphon, Praha 1980

Matzner, Antonín, Poledňák, Ivan, Wasserberger, Igor a kol: Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, část jmenná – Československá scéna, Editio Supraphon, Praha 1990

Populárna hudba – katalóg gramofónových nahrávok (LP platne) (ed. Tamara Džavíková a Barbora Jaderková), Opus, Bratislava 1984(?)

Rock před rozpadem (CD-ROM), Avandgarde Factory, Praha 1999

Slovenská hudba 1994/XX, č. 2, SMA, Bratislava 1994

Tesař, Milan: *Elán – rock na život a na smrt'*, Champagne avantgarde, Bratislava 1992

Turák, František: *Moderná populárna hudba a džez na Slovensku: vývojové tendencie a kritické reflexie*, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica 2003

Wasserberger, Igor: *O národných špecifikách a univerzálnosti slovenskej populárnej hudby v reminiscenčnom odstupe*, In: *Slovenská hudba 1997/XXIII*, č. 3-4, SMA, Bratislava 1997, s. 259-270

Wasserberger, Igor: *Slovenská populárna hudba: Vývojové tendencie a najvýznamnejšie osobnosti*, [dizertačná práca] SAV, Bratislava 1988

Wich, František: *Rock & Pop Encyklopedie (2 zväzky)*, Volvox Globator, Praha 1999

Diskografia

LP

Elán: <i>Detektívka</i>	9113 1787, Opus, 1986
Lojzo: <i>Lojzo</i>	9113 1688, Opus, 1985
Tublatanka: <i>Tublatanka</i>	9113 1596, Opus, 1985
Vidiek: <i>Nechajte si ju</i>	9313 2103, Opus, 1988

SP

YPS: <i>Horný Višňov, dolný je / Mária</i>	9143 0695, Opus, 1988
--	-----------------------

Video

Takú nám hudba zahraj - 10. 3. 1978, STV, Bratislava 1978

Web

<http://kultura.sme.sk/c/3796313/vlna-ktora-sa-otocila-proti-muzikantom.html>

<http://www.youtube.com/watch?v=lvzVQSG849A>

www.eastalgia.com